

driver ett ekologiskt livsmedelsföretag och vars kritik mot brobygget har svalnat. Istället ser han nedläggningen av Barsebäck och framväxten av vindkraft som de stora vinsterna med den kamp som han och andra miljöaktörer har drivit. I det avslutande kapitlet presenterar Karen Lisa Goldschmidt Salamon anteckningar från pendlare då och nu. Hon pendlar i texten mellan anteckningar från sin far, som flydde Danmark 1943, egna anteckningar och andra danska pendlares reseanteckningar.

Den goda ansatsen till trots så är helhetsintrycket av antologin splittrat. Möjligen kan detta försvaras med att boken speglar den rörighet och rörlighet som finns i den faktiska Öresundsregionen. Det finns onekligen guldkorn och intressanta kapitel. Men ett problem är att antologin mest består av återanvända begrepp och välkända Öresundsresonemang. Till och med huvudtiteln på boken – regionauterna – är ett begrepp som lanserades redan 2003 av Tom O'Dell. Med några undantag finns det dessutom ganska lite nytt empiriskt material som grund för boken. I vilket fall så visar boken att Öresundsregionen fortfarande har en kreativ forskningspotential och att det fortfarande finns mängder av intressanta frågor att ställa.

Jesper Falkheimer, Malmö

Folkkultur i fokus. Maj Reinhammar (red.). Nr 106 i Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi, Kungl. Gustav Adolfs Akademien, Uppsala 2009. 156 s., ill. ISBN 867-91-85352-79-1.

I samband med sitt 75-årsjubileum år 2007 kallade Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur till seminarier kring temat folkkultur. Sammanlagt tretton föreläsningar publicerades och allesammans belyste det centrala begreppet ur olika synvinklar.

Begreppet folkkultur förknippas särskilt med två vetenskapliga discipliner, etnologin och folkloristiken. Folklivsforskning, folkdiktsforskning, folkminnesforskning, folkloristik, etnologi, kulturforskning, folkkultur – kärt barn har sannerligen många namn. I artiklar av Birgitta Svensson och Ulf Palmenfelt får läsarna veta vad som är centrala värden i den vetenskapliga verksamhet som döljer sig bakom alla dessa ord och varför de inte dugt i längden som benämningar på våra discipliner. Birgitta Svensson redogör för hur den svenska etnologin har utvecklats och för vilka

brytpunkter i det svenska samhället som lett till att vetenskapen måst ändra namn. "Folk" stod en gång för allmoge, "folkkultur" för allmogekultur men efter många svängar i långdansen kan man rentav fråga sig om de två orden alls passar in i den akademiska diskursen som led i disciplinsbenämningar. Hon gör det mycket elegant genom att söka flera triader som på något sätt karaktäriserar etnologin genom dess historia. Svensk, folk och kultur har olika mening i relation till tänkande om särart, likhet och mångfald i tid, rum och social miljö genom uttrycksformerna plats, berättelse och föremål. För henne är det kulturhistoriska perspektivet centralt. Ulf Palmenfelt står för detta i sin artikel om folkkulturen som en politisk maktfaktor i det svenska folkhemmet och i den svenska universitetsvärlden. Så småningom har begreppet folk blivit problematiskt i det mångkulturella, klasslösa, men etnocentriska Sverige. Ändå ger Palmenfelt förslag till fortsatt användning av begreppet: "folk" kan för en etnolog eller en folklorist indikera att han/hon vill se världen ur ett underifrånperspektiv med allt vad därtill hör av ifrågasättande, vardaglighet och kollektivitet.

Att folkkulturen varit och är central inom Kungl. Gustav Adolfs Akademiens verksamhet framgår av Bengt af Klintbergs redogörelse för publiceringen av svensk folklöre. Översikten är värdefull som introduktion till de olika skriftserierna, då dessa ofta redan är slutsålda. Artikeln visar också vad som varit av intresse för olika tiders svenska folklorister.

Till och med inom Kungl. Gustav Adolfs Akademien var "folkkultur" ett problematiskt begrepp. Man reflekterade över ordets plats i Akademiens namn, men beslöt efter några års kritiskt tänkande att behålla det. Nils-Arvid Bringéus belyser processen kring detta. Dessa fyra artiklar utgör tillsammans en god överblick över etnologins och folkloristikens forskningshistoria och de idéer som varit förhärskande i svenskt universitetsliv när de två disciplinerna behövt profilera sig.

Men folkkultur som begrepp gäller inte bara etnologi och folkloristik. Inom Akademien finns företrädare för flera andra vetenskapsgrenar där man också utforskar folk och folkkultur. Bo Gräslund visar hur livet i gård och by under järnåldern kunde utformas. I sin mycket tydliga och översiktliga artikel gör han inte stort nummer av olika slag av samhällsklasser. Elit och folk ställs inte mot varandra. Läsaren förstår ändå att samhället kan ha varit lika komplicerat som idag, bara på ett annat sätt, och att folk då hade likartade sorger och glädjämnen som vi har idag oberoende av den

sociala bakgrunden. Särskilt inledningen till artikeln är belysande, där Gräslund låter folk i en svensk järnåldersby möta en postmodern *homo sapiens*.

Också inom historievetenskapen och demografin är folket, men nu snarast i bestämd form, intressant. Torkel Jansson visar hur historieforskningen vid Uppsala universitet med åren förändrats från ett studium av ”kungar och krig” till undersökningar av yrkesgrupper, intresseföreningar eller politiska organisationer, som på ett mera påtagligt sätt än exempelvis undersökningar om krona och frälse på 1500-talet berör stora mängder av människor. Bo Lindberg visar hur myndigheterna sett på folket. Begreppet är ganska nytt, det härrör från 1700-talet, men har försetts med många olika betydelser och därför blivit mål för olika slag av intresse från myndigheterna. Demograferna ser folket som något man kan räkna och beskriva. Politikerna ser i folket en seriös potential för fram-, med- och motgång. Efterhand som det sociala medvetandet förändrats ser man folket som konsumenter av vård, undervisning och omsorg. Folk förbinds även som ett romantiskt fenomen med ett visst territorium, ett visst språk och därför också med en viss kultur. Lindbergs slutsats är att begreppet idag närmar sig 1700-talets, då ”folk” numera tycks sakna ideologiskt innehåll och närmast står för ”de stora massorna”, *vulgus*.

Lena Johannesson visar hur konstvetarna sett på folkkonsten genom tiderna från något som inte hade samma rang som den ”riktiga” konsten, över något som visserligen var intressant men svårt att hantera till något i sig av intresse för ett konststudium. Begreppet folk har också här haft olika innehåll från allmoge via barn över patienter inom psykiatri till dagens stora massa av människor intresserade av *global art*. Det framgår tydligt att etnologerna övertagit utforskningen av folkkonsten, men att dessa ställer andra frågor till materialet än en konstvetare skulle göra.

På samma sätt som inom konstvetenskapen spelar begreppet folk en roll i religionsvetenskapen. Anders Hultgård frågar sig vad folkreligion är för något och ger några begreppspar som försöker inringa den icke etablerade kanoniska religionen. Han karaktäriserar folkreligionen genom religiösa handlingar och tankar som ligger vid sidan av den etablerade religionens lära, genom att den etablerade religionens företrädare inte omfattar folkreligionen och genom att folkreligionen ”har sin plats bland folkets breda lager”. Självfallet finns det många sätt att definiera folkreligion, från nationalreligion till folketro eller massornas religion.

Hultgård's huvudsakliga intresse ligger dock i att visa hur enskilda religiösa komponenter behandlas i övergången från att ha haft sin plats i den etablerade religionen till att bli en del av folkreligionen. Hans exempel är korguden i Vånga och andra berättelser av samma art, där de övergångar författaren belyser sker mellan fornordisk religion, katolicism och protestantism.

Ortnamnsforskningen bygger på hur folk gett olika områden i sin omgivning namn. Svante Strandberg visar hur folks, här vanligen allmogens liv och näringsfång återspeglas i namnskicket. Också i dialektologin är folk ett centralt begrepp. Lars-Erik Edlunds analys av några dialektala ord demonstrerar bl.a. hur det vardagliga arbetet bland befolkningen syns i enskilda uttryck, hur världshistorien så att säga återspeglas i folks sätt att överta ord och omforma dem till sin dialekt.

Intressant är det också att läsa om hur Lars-Gunnar Larsson jämför förutsättningarna för ungersk och annan uralisk folkkultur. Han menar att avståndet mellan folkkultur och det han gärna vill kalla fåtalskultur ökar ju längre ett folk, ungrarna, haft en plats i det europeiska sammanhanget.

Evert Taubes förbindelser med olika kategorier av folk, från dem därhemma på Vinga fyr, i Göteborg och i skolan till sjömän, restaurangmusiker och argentinska *gauchos* beskrivs av Olle Edström.

Sammanfattningsvis var det intressant att läsa om hur skiftande innebörd begreppet haft och har. Det var också givande att se att begreppet spelar en roll i många av de discipliner som är företrädade inom Akademien. I praktiken verkar det dels som om motsatsförhållandet folk–elit fortfarande är bärkraftigt som teoretisk infallsvinkel i många av de discipliner Akademiens verksamhet berör. Dels förefaller det som om ”folk” fortfarande i de flesta disciplinerna så som de presenteras här (alla artiklar utom Lars-Gunnar Larssons) står för ”svensken”, det är svensk folklore, svenska seder och bruk, svensk religionsutövning, svenska dialekter och svensk historia och, kanske det svenskaste av allt svenskt folkligt, Evert Taube, som står i centrum. Men detta förklaras bäst av att det är en akademi just för svensk folkkultur som är uppdragsgivaren bakom boken. Flera av artiklarna kan användas som kurslitteratur då många av dem är översiktliga, klara och har ett allmänt intresse.

Ulrika Wolf-Knuts, Åbo